

การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วม กรณีโรคระบาดใหญ่ (Participatory health crisis management for pandemics)

โรคระบาดใหญ่เป็นปัญหาสาธารณสุขและสาธารณสุขระดับโลก ทำให้เกิดผลกระทบในหลายมิติที่มีความซับซ้อนสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน นโยบายสาธารณะในการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจะเป็นพลังให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน “ประชาชนทุกคนบนผืนแผ่นดินไทยมีสุขภาวะที่ดี”

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่สิบสาม

ได้พิจารณารายงาน เรื่อง การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วม กรณีโรคระบาดใหญ่^๑

ตระหนักว่า โรคระบาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นโรคอุบัติใหม่ที่มีแนวโน้มเกิดความรุนแรงขึ้นเป็นภัยพิบัติ มีผลกระทบเกิดขึ้นเป็นวงกว้างในทุกมิติทั้งทางการแพทย์ สาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับสาธารณะ เกิดเป็น “วิกฤตสุขภาพ” ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา

รับทราบ ว่า การขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๒ เรื่อง “โรคติดต่ออุบัติใหม่” และครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๕๖ เรื่อง “การสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อสุขภาพหนึ่งเดียว ของคน-สัตว์ -สิ่งแวดล้อม” ทำให้ประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๔

ชื่นชม ว่า ความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขไทย และความร่วมมือของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่ ทำให้ประเทศไทยสามารถรับมือการระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด 19) จนเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติให้เป็นอันดับ ๑ ของประเทศที่ดีที่สุดด้านการฟื้นตัวจาก โรคโควิด 19

หวังใ้ ว่า การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพเป็นปัญหาซับซ้อน ภายใต้บริบทของระบบสุขภาพไทยในปัจจุบันอาจมีแนวโน้มของการคิดแยกส่วนโดยอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม

เห็นว่า นโยบายสาธารณะ “การบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพแบบมีส่วนร่วม กรณีโรคระบาดใหญ่” จะเป็นนโยบายที่ทรงพลังให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน “ประชาชนทุกคนบนผืนแผ่นดินไทยมีสุขภาวะที่ดี” การบริหารจัดการจึงไม่ใช่เฉพาะกรณีโรคโควิด 19 เท่านั้น แต่ได้คำนึงถึงโรคระบาดใหญ่ที่มีโอกาสเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

^๑ เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๑๓/หลัก ๔

จึงมีมติดังต่อไปนี้

๑. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ บูรณาการด้านการบริหารจัดการ เตรียมความพร้อมศักยภาพและทรัพยากร ของระบบบริการสุขภาพ ผสานความร่วมมือกับต่างประเทศ และสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากทุก ภาคส่วน ในการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพ โดยใช้บทเรียนจากการระบาดโรคโควิด 19 เพื่อให้ประเทศมี ระบบการตัดสินใจเพื่อการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพที่ชัดเจนในทุกระดับ สามารถตอบสนองต่อ สถานการณ์ได้ทันเวลาอย่างมีระบบ และมีการบริหารจัดการวิกฤตสุขภาพที่มีธรรมาภิบาล

๑.๑ กระทรวงสาธารณสุข เสนอคณะรัฐมนตรีจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการภาวะฉุกเฉินการแพร่ระบาดของ โรคเพื่อรองรับเหตุการณ์ระบาดที่มีผลกระทบวงกว้าง โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการศูนย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นเลขานุการ โดยจัดให้มีโครงสร้างให้เหมาะสม สามารถเปิด ปฏิบัติการได้ทันที เบ็ดเสร็จ โดยมีองค์ประกอบครอบคลุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปรับปรุง กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับการบริหารจัดการในสถานการณ์วิกฤตสุขภาพที่เกิดขึ้น ตาม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

๑.๒ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำและ ขับเคลื่อนแผนระดับชาติ และระดับจังหวัด สำหรับการเตรียมความพร้อมด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม รักษาพยาบาล และประชาสัมพันธ์ เพื่อตอบสนองต่อภาวะวิกฤติจากโรคระบาดใหญ่อย่างรอบด้าน บน หลักการความร่วมมือของพหุภาคี ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของ ประเทศอย่างยั่งยืน

๑.๓ คณะกรรมการควบคุมโรคติดต่อแห่งชาติ โดยกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ทบทวน ปรับปรุง พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมถึงหน่วยงานอื่น ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้ ทันสมัยและปิดจุดอ่อนซึ่งเป็นข้อจำกัดในการบังคับใช้

๑.๔ กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหาร และยา กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อำนวยความสะดวกในการนำเข้าสินค้าประเภท ยา รักษาโรค เวชภัณฑ์ อุปกรณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างเพียงพอและทันการณ์ เช่น ชุด อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ให้พร้อมใช้สำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการสอบสวนควบคุมโรค รวมถึง บุคลากรทางการแพทย์ทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนอย่างเพียงพอและปลอดภัย โดยยึดหลัก ธรรมาภิบาล และขอให้กระทรวงพาณิชย์ ดำเนินการควบคุมราคา/ปริมาณสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม โรคติดต่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. ๒๕๔๒

๑.๕ กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับ สำนักงานประกันสังคม กรมบัญชีกลาง สำนักงานประมาณ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริม การ ประกอบธุรกิจประกันภัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บริหารจัดการงบประมาณในการเฝ้าระวัง ป้องกัน คัด กรอง รักษา ฟื้นฟูและควบคุมการแพร่ระบาดที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้วิถีวิถีใหม่ เช่น การเบิกจ่าย ค่ารักษาพยาบาลรูปแบบการแพทย์ทางไกล การตรวจคัดกรอง การส่งยาเวชภัณฑ์แก่ผู้ป่วยทางการแพทย์ขนส่ง ทั้ง ทางบก น้ำ อากาศ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการรักษาที่มีประสิทธิภาพโดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ รวมถึงการ

ให้บริการสุขภาพอื่นนอกเหนือจากโรคระบาดที่ยังคงดำเนินไปได้โดยไม่ลดประสิทธิภาพลง และต้องเท่าเทียมกันในสถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง

๑.๖ ผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัด สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนากลไกในระดับพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และประชาชน ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคระบาดในพื้นที่ รอยต่อระหว่างจังหวัดและประเทศ รวมถึงการบริหารจัดการสิ่งของอุปโภคบริโภคให้เพียงพอและตรงตามความจำเป็นของหน่วยงาน องค์กร และประชาชนในพื้นที่

๑.๗ องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร มูลนิธิ สมาคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมในการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคระบาด และช่วยเหลือฟื้นฟู เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากโรคระบาด

๒. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ บริหารจัดการด้านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และระบบข้อมูล เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการป้องกัน ควบคุมโรค และเป็นฐานแก่การสร้างความเข้าใจ รอบรู้ด้านสุขภาพ และการปฏิบัติที่ถูกต้องของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๒.๑ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงสาธารณสุข องค์กรวิชาชีพสื่อ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีช่องทางการสื่อสารสาธารณะและสื่อทางเลือกที่หลากหลายในทุกระดับ ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายในทุกกลุ่ม การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ป้องกันการเกิดภัยพิบัติจากข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนอันเกิดขึ้นคู่กับภัยโรคระบาดที่กระจาย (Infodemic) ดำเนินการจัดการกับข่าวปลอม และลดการตีตราทางสังคม รวมถึงพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการสื่อสาร

๒.๒ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาระบบข้อมูลขนาดใหญ่และจัดการให้มีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับประเทศ ให้สามารถใช้ในการตัดสินใจและการเฝ้าระวังได้ในทุกระดับ โดยพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีความมั่นคงของระบบสื่อสารหลักและระบบสื่อสารสำรอง

๒.๓ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันการระบาด และการระบาดซ้ำ

๓. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ จัดให้มีกำลังคน และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นให้เพียงพอทางสาธารณสุข เพื่อการเฝ้าระวัง สอบสวนโรค การชันสูตรโรค ป้องกัน รักษาและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค และติดตามสถานการณ์และแนวโน้มการระบาดของโรค

๓.๑ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน พิจารณาจัดสรรอัตรากำลังบุคลากรทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่ขาดแคลนในการปฏิบัติการเฝ้าระวัง สอบสวนโรคระบาด เช่น แพทย์สาขา

เวชศาสตร์ป้องกันแขนงระบาดวิทยา แพทย์สาขาโรคติดเชื้อ นักระบาดวิทยา เป็นต้น ให้ครอบคลุมทุกจังหวัดของประเทศไทยอย่างเพียงพอ

๓.๒ กระทรวงสาธารณสุขประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดโครงสร้างระบบบัญชาการเหตุการณ์ พัฒนาทีมตระหนักรู้สถานการณ์ ทีมสอบสวนควบคุมโรค สถานที่กักกันโรคแห่งรัฐ จัดทำและซ้อมแผนเผชิญเหตุสำหรับการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินของโรคระบาดใหญ่ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

๓.๓ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กรมอนามัย กรมควบคุมโรค กรมสุขภาพจิต กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เตรียมความพร้อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนระบบเฝ้าระวังและบริหารจัดการแผนเผชิญเหตุในทุกระดับในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข สถานที่กักกันโรคท้องถิ่น และพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้มีความรู้และทักษะในการจัดการในสถานการณ์วิกฤตสุขภาพในพื้นที่ โดยบูรณาการร่วมกับภาครัฐ ภาคประชาชน เอกชน สถานประกอบการ และสถาบันวิชาการในระดับพื้นที่

๔. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ กำหนดมาตรการลดผลกระทบด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่าง และหลังการเกิดวิกฤตสุขภาพ

๔.๑ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับสถานศึกษา วัด ศาสนสถานอื่น ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดแนวทางมาตรการในการเฝ้าระวังและจัดการปัญหาสุขภาพจิตทั้งในระหว่างและหลังการเกิดวิกฤตสุขภาพ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

๔.๒ สถานพยาบาลภาครัฐและเอกชน กองสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักสาธารณสุขฉุกเฉิน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด คณะกรรมการการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนลดผลกระทบด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่าง และหลังการเกิดวิกฤตสุขภาพ ในพื้นที่ และแผนเตรียมความพร้อมสำหรับโรงพยาบาลสนามในกรณีที่เกิด

๔.๓ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับหน่วยงานภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนงบประมาณในการสร้างอาชีพ และเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

๔.๔ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการขยะติดเชื้อในชุมชน และจัดสิ่งแวดล้อมที่มีมาตรฐาน ในการป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อให้มีประสิทธิภาพ

๕. ขอให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ จัดให้มีกลไก นโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดการความรู้ การวิจัย และพัฒนานวัตกรรม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ และนวัตกรรมในการป้องกันการป่วย การเสียชีวิตจากโรคระบาด

๕.๑ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดทิศทางและแนวทางการสนับสนุนงบประมาณในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทั้งงานวิจัยพื้นฐานและงานวิจัยประยุกต์ จัดการความรู้ ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในการเฝ้าระวังขั้นสูงที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดความรวดเร็วในการป้องกันโรค ระบบการแพทย์ทางไกล ชุดตรวจวินิจฉัยโรค วัคซีน ยารักษาโรค สมุนไพร เวชภัณฑ์ ทางารแพทย์ นวัตกรรมด้านสังคม รวมถึงการพัฒนาาระบบส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

๕.๒ องค์การเภสัชกรรม กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมควบคุมโรค กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สถาบันวัคซีนแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมโรงงานอุตสาหกรรม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง สร้างความมั่นคงทางด้านยา วัคซีน และชุดตรวจวินิจฉัยโรค โดยการพัฒนา ระบบการจัดหาที่เพียงพอกับความต้องการและสนับสนุนอุตสาหกรรมวัคซีนของประเทศ พัฒนาระบบการให้บริการยา วัคซีน และชุดตรวจวินิจฉัยโรค เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายทุกพื้นที่ เข้าถึงบริการที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และทันการณ์

๕.๓ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ หน่วยงานเอกชนที่ผลิตเวชภัณฑ์และครุภัณฑ์ทางการแพทย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนานวัตกรรมและงานวิจัยในการส่งเสริม ป้องกัน ควบคุม รักษาโรคที่ทันต่อสถานการณ์

๖. ขอให้ภาคีเครือข่ายสุขภาพ องค์การภาคประชาสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริม ศักยภาพและรณรงค์ให้ประชาชนดูแลสุขภาพตนเอง และปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกัน ควบคุมโรคอย่างเคร่งครัด

๗. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ รายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔